

SMRT VOZI AUDI

This book was published with the support of the
Danish Arts Foundation

Objavljanje ove knjige podržao je
Danski fond za umetnost

DANISH ARTS FOUNDATION

SMRT VOZI AUDI

Kristijan Bang Fos

S danskog preveo
Radoš Kosović

Naslov originala
Kristian Bang Foss:
DØDEN KØRER AUDI

© Kristian Bang Foss & Gyldendal, Copenhagen 2012.
Published by agreement with Gyldendal Group Agency
Copyright © 2016. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
Artprint Media, Novi Sad

Prvo izdanje

Knjiga je složena
tipografskim pismom
Janson Text

ISBN: 978-86-86059-86-4

Smederevo, 2016.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

SMRT VOZI AUDI

U početku je sve bilo normalno. Živeo sam u stanu u Kopenhagenu sa Sarom i Amalije, a ako bih ustao sa sofe uveče, kad smo sedeli pred televizorom pošto je Amalije legla da spava, Sara bi upitala – Gde ćeš? Čak i noću, kada bih ustao da mokrim, pitala me je – Gde ćeš. Idem da piškim, odgovarao sam, idem do Amalije, odgovarao sam, idem da skuvam kafu, odgovarao sam, idem da se prošetam, odgovarao sam.

Često sam se šetao, hteo sam da malo izađem iz stana, baš tako, održavao sam liniju. Ali posle izvesnog vremena, ljudi bi počeli da me gledaju. Pomislio bih da postajem deo ulične slike, kao onaj čovek što uvek traži dve krune, ili onaj prokleti pevač, ili neko od ostalih što tuda tumaraju, pa sam ređe izlazio. Ali samo za mesec dana opet bih počeo da se gojim, pod tušem više nisam mogao da vidim stidne dlačice, pa sam ponovo počinjao sa šetanjem. – Te tvoje večite šetnje – govorila je Sara. Nervirale su je, kap samo što nije prepunila čašu. Počeli smo da nerviramo jedno drugo, nalazili smo se u neprekidnom stanju ozlojeđenosti, a bilo je prerano da stalno nerviramo jedno drugo, jer je Amalije imala samo četiri godine i tek što smo kupili stan.

Amalije nije bila moje dete. Njen takozvani biološki otac imao je psihotični napad i posle više nikada nije bio onaj stari. Sada je postao član Hare Krišnâ. Jednom sam ga video – doplesao je niz ulicu u narandžastoj odeći s ostalim krišnama, udarajući u daire. Pružio mi je kolačić. Nisam imao

želju da ga pojedem. Nisam rekao Sari da sam ga video. Ne pitajte me zašto, nema ničeg lošeg u tome što sam ga video i dobio taj kolač, ali jednostavno nikada nismo posebno razgovarali o njemu. Ponekad bih se uhvatio u pomisli: samo da nije nasledno. U tom smislu bi bilo bolje da sam Amalijin pravi otac, ali ne treba tako razmišljati, jer to onda ne bi bila Amalije. Razumete? Mislim, u tome je stvar – zato obično nisam razmišljao o tome. Amalije me je nazivala ocem.

Tog dana sam izašao na sendvič s prasećim rebarcima i vratio se u kancelariju u pola jedan. Imao sam nekoliko sati da sklepam predlog za jednu kampanju, trebalo ga je predstaviti mušteriji kasnije tog popodneva. Hokon, koji me je iz nekog razloga mrzeo, znao je da sam u škripcu s tom prezentacijom, pa je obigravao oko mene sa zluradim osmehom, pokušavajući da me omete.

– Kako napreduje prezentacija?

– Lepo, Hokone.

– Super. Jedva čekam da čujem šta si smislio.

– Siguran sam da je tako.

Hokon je seo za svoj pisaći sto i počeo da drnda hemijsku. Klik-klik, klik-klik, klik-klik. U stvari, mislim da znam tačno zašto me je mrzeo. Mrzeo me je zato što mi je nešto ispričao kada se napio na firminom božićnom doručku pre nekoliko godina. Nešto intimno. Zaboravio sam šta je to bilo, sećam se samo da mi se uneo u lice, i njegovih sitnih suznih očiju iza ćatinskih naočara. Zamrzeo me je zato što se ogolio, zato što je smatrao da ga imam u šaci, da znam nešto, zato što je imao trenutak slabosti. Tako je bilo, nažalost. Klik-klik, klik-klik, klik-klik. To drndanje je sada bilo njegov doprinos atmosferi.

– Hokone, hoćeš li biti ljubazan da prekineš to s hemijskom?

– Smeta ti?

– Da.

– Izvini, ali bolje razmišljam kad to radim.

Prestao je. Za svaki slučaj sam izvadio ajpod, stavio slušalice i uključio *Nebrasku* Brusa Springstina. Onda mi je zazvonio telefon, zvala je Sara, pitala je da li sam se setio da Amalije treba pokupiti iz vrtića već u jedan. Lagao sam i odgovorio da nisam zaboravio i da sam već krenuo. Morao sam da se potrudim da smislim nešto na putu do vrtića, i onda dovedem Amalije u kancelariju na nekoliko sati.

Vrtić se zatvarao zbog toga što su svi vaspitači skupa morali na savetovanje kod psihologa u Narodnoj bolnici, jer se u medijima javila kritika njihovih računa. Zaista sumnjiva afera koja bi me zapravo radovala da su stvari drugačije, jer ovako sam morao da se maltretiram.

Kolima sam otišao do vrtića i zakasnio pet minuta. Jedna vaspitačica je plakala na hoklici, druga je stajala i tešila je milujući je po ramenu, dok je mene pogledala prekorno. U uglu se Amalije prepirala s nekom devojčicom oko lutke bez ruke koja je ličila na delo Hansa Belmera.

Devojčica je uspela da otme Amaliji lutku; preostala ruka upirala je naviše, kao u nacističkom pozdravu. Proslavila je pobedu time što je zagrizla lutkinu glavu. Podigao sam Amalije i poljubio je, uspeo da sakupim njene stvari, uspeo da pozdravim uplakanu i brižnu vaspitačicu i vratio se u kola.

Kada sam se s Amalije vratio u kancelariju, pronašao sam blok i flomastere i smestio je kraj mene, gde je počela da crta. Da samo hoće da pomogne tati tako što će nacrtati nekoliko lepih slika za reklamu. Nije bilo ni traga od Hokona.

Bio je to prost zadatak. Neki glavonja iz kulture dobio je brdo novca od opštine da organizuje izložbu interkulturne umetnosti u restoranu *Kedbijen*. Samo je trebalo da osmislim reklamni plakat za taj događaj, ali uopšte nisam imao ideja, nisam mogao da prenebregnem svoj prezir prema njegovom usiljeno dobronamernom projektu. Jednom sam se našao s tim glavonjom i zgrozio me je njegov nemirni pogled koji je neprekidno izbegavao moj. Amalije je raširila gotove crteže po stolu, i sada se bavila novim. Sunce u desnom uglu dobilo je zrake.

Izložba se zvala *Popreko*. Javila se slabašna ideja. Guglao sam *eating spaghetti* i pronašao sliku biznismena koji usisava špagete u usta. Bila je savršena. Posle još malo gugljanja pronašao sam sliku Sika s napućenim usnama. Skinuo sam obe slike, rezolucija je bila podnošljiva, i počeo da radim. Rezultat je bila slika belog biznismena i Indijca s turbanom koji usisavaju suprotne krajeve istog rezanca, kao Maza i Lunja. Naravno da bi bilo efektivnije da sam mogao da napravim originalnu fotografiju, ali bolje vrabac u ruci nego golub na grani. Ostalo mi je samo da se nadam da će je glavonja kupiti. Bolelo me je dupe za autorska prava na slike. Jedna je bila s američke a druga s italijanske stranice, a mogućnost da se to otkrije minimalna.

Pored toga, setio se sam da odštampam izvestan broj majica s tekстом *Popreko – Art has no Homeland*, koje bi se podelile beskućnicima. Jer beskućnici su bili nova fora takozvane kreativne klase. Bilo je pomodno ličiti na beskućnika, poznavati beskućnika ili biti povezivan s nekim beskućnikom.

Glavonja je oberučke prihvatio. Dopao mu se provokativni element i nije umeo da primeti da sam ošljario. Hokon je hteo da pukne od besa. Zamolio sam ga da pripazi Amalije

dok traje prezentacija, a kada sam izašao i rekao da je predlog kupljen, lice mu se ozarilo tako lažnim osmehom da je Amalije zaplakala. Uzeo sam ostatak dana slobodno i otišao kući s Amalije.

Usput smo kupili hranu za večeru i zajedno je spremali dok se Sara nije vratila; bilo je to retko lepo veče, a posle jela i Amalijine priče za laku noć seo sam pred televizor s čašom crnog vina, vrlo zadovoljan.

To je potrajalo mesec dana, a onda je sve krenulo nizbrdo. Ispostavilo se da onaj debeli biznismen sa slike uopšte nije biznismen, nego čelnik nekakvog udruženja italijanskih fašista. Prepoznao ga je neki novinar, i tako je sranje počelo. Predstavnik Udruženja dansko–indijskog prijateljstva žalio se i tražio javno izvinjenje od boga i ljudi. Glavonja je fli-pnuo, plakat mu je sasvim upropastio izložbu, kao i njen dobri i plemeniti imidž. Pitao sam ga zašto umetnost mora biti dobra i smatrao da treba da bude zahvalan za takvu besplatnu reklamu, ali nije se upecao. Povrh svega je onaj fašistički vojvoda nekakvim čudnim slučajem saznao za taj, inače beznačajan slučaj sa severa, uortačio se s fotografom koji je imao prava na sliku, i tužio našu firmu.

Bilo je to sredinom dve hiljade osme, kriza je počela. Svi poslovi u branši visili su o tankom koncu, pa je za mog šefa to bila dobrodošla prilika da otpusti još jednog radnika. Morao sam da zatvorim svoj mek i pozdravim se sa ostalima iz firme. Hokon je grcao od tuge. Sumnjao sam da je delao iza kulisa tokom te kiše govana.

Isprva mi nije teško palo. Javljaio sam se na oglase, posrećilo mi se i da odem na nekoliko razgovora, ali bio sam bliži četrdesetj nego tridesetj, a u marketingu to znači biti star. Osim toga mi se činilo da te razgovore više organizuju zato što to ritualno ponižavanje raduje ispitivača, nego da bi bili realna prilika da se dobije posao. Postao sam još jedan od

prekvalifikovanih na socijalnoj pomoći, i s vremenom prestao da se javljam na oglase. Otišao sam na sastanak u jednu belu kancelariju u državnoj zgradi gde su pokušali da me motivišu, i povlađivao sam im; pomislio sam da je moja građanska dužnost da im pružim nešto za šta mogu da se uhvate.

Prestao sam da se šetam. Više nije bilo zanimljivo, nisam imao o čemu da razmišljam u hodu. Nije bilo čvorova koje treba rasplesti. Sada sam ili ležao na sofi ili se teturao po stanu. Dana kada je Sara odvodila Amalije u vrtić nisam se ni oblačio. Primetio sam da počinje da je nervira što se s posla vraća čoveku koji je večito u bade-mantilu, pa sam se potrudio da se oblačim dok ne uzme odmor, ali je posle izvesnog vremena i ta praksa prestala. Tada su mi preostali samo frižider i sofa. Počeo sam više da jedem. Skoro neprekidno sam bio gladan. Mogao sam da se probudim noću i pomislim na ostatke salate sa šunkom u tami frižidera, i onda ustanem i stojeći je pojedem nalivajući se božanstvenim đusom iz tetrapaka. Po pravilu sam oko podneva otvarao prvu limenku piva, pa bih pio vino uz ručak a viski uveče. To je samo privremeno, govorio sam sebi, jer trenutno nema posla, pa nema smisla tražiti. Ali biće bolje, za godinu dana, ili tako nešto, ekonomija će se oporaviti, a dotad moram nekako da ubijem vreme. Prazne limenke sam bacao pre nego što se Sara vrati. Ne znam da li je primećivala da se osećam na pivo i da sam pripit već do ručka, ali u svakom slučaju ništa nije rekla.

Jednog dana, kada sam rano počeo i već dovršio prvo pakovanje od šest limenki, spljeskao ih i odneo do kontejnera, zvala je Sara i zamolila me da pokupim Amalije. Morala je da ostane prekovremeno.

Pozajmio sam Sarin bicikl, jer je samo na njemu bilo dečjeg sedišta. Amalije je sa svog mesta raspredala o koječemu, a ja

vezio kući kroz grad, odgovarajući sa da ili ne i postavljajući pokoje pitanje. Nebo je bilo plavo, sa suncem kao na nekom od Amalijinih crteža. Jedna porodica je u automobil stavljala stvari za odlazak na plažu. Ponela me je atmosfera, okrenuo sam glavu i pitao da li da kupimo sladoled od vanile i sprajt, ali je prednji točak naleteo na ivičnjak, noge su mi skliznule s pedala, izgubio sam kontrolu nad biciklom i pali smo.

Na sreću je u pitanju mlečni zub, rekli su u ambulanti. Sedeo sam s Amalijinom krvlju na zgužvanoj košulji. Ja sam prošao bez povrede.

Naredne nedelje nisam mogao da gledam Amalijin osmeh. Kad smo ručali zajedno morao sam da uzmem veliki gutljaj crnog vina svaki put kada bi se pokazala rupa gde je trebalo da bude sekutić. Njoj samoj nije smetalo. Veći je bio problem sa Sarom, i posle nedelju dana došao je kraj. Ležao sam na sofi, jeo i pio, i ona je raskinula sa mnom. Televizor je goreo iza nje.

Privremeno sam se preselio kod mog druga Stenlija. Slao sam grupne mejlove i pregledao oglase na dba.dk* i postavljao statute na fejsbuku kako bih što pre našao stan. Nekoliko večeri sam zvao Saru, ali nije se javljala. Spavao sam na Stenlijevoj sofi, a preko dana sam malo sređivao i praznno mašinu za sudove, da bih mu se nekako odužio za to. Činilo se da Stenliju ne smeta što sam tu. Stigao je vikend, izašli smo u grad. Stenli je bio privredni advokat, njegova firma je dobila parnicu, a to, rekao je, treba proslaviti. I tebi će prijati da izađeš, rekao je. Završili smo u nekom konceptualnom

* Danska internet stranica s raznoraznim oglasima, pored ostalih i za nekretnine. (*Prim. prev.*)

baru u centru. Društvo pored nas činili su Amerikanci, a pošto su nas strahovito nervirali, i pošto se ispostavilo da je dečku s koledža na kraju stola bio rođendan, smislili smo sledeću rođendansku pesmu:

*How old are you now?
How old are you now?
You'll get cancer in the asshole
And then you will die.***

Nisam izdržao da se grohotom ne nasmejem, i tako zadovoljeni našom visprenošću, napustili smo bar i zaputili se kući. Potonuo sam u sofu. Stenli je sedeo na stolici pored. Razgovarali smo o politici, i nismo mogli da se složimo koga više mrzimo: takozvanu desnicu, takozvanu levicu ili takozvani centar. Stenli je uzeo flašu viskija iz kredenca, sipao i održao mali monolog o tome šta je *single malt*. Govorili smo o Sari i Amalije. Onda je Stenli iznenada zaplakao i rekao da je dugo navlačio po dva para pantalona jer mu se nije dopadalo što ima tako tanke noge.

Sutradan smo se probudili mamurni. Ispekao sam slaninu i jaja na oko. Stenli je pojeo četvrtinu belanca, izbušio žumance i gledao ga kako curi. U nedelju sam dobio ponudu za jednosoban stan u Sidhavnenu i smesta pristao. Stenli i još jedan prijatelj pomogli su mi da prenesem stvari. Sara nije bila kod kuće kada smo došli po njih. Kupio sam Stenliju flašu viskija *Hajlend park*, kao zahvalnost što mi je ustupio sofu.

** Koliko imaš godina / Koliko imaš godina / Dobićeš rak čmara / I onda ćeš umreti. (*Prim. prev.*)

Prošlo je pola godine u stanu u Sidhavnenu. Ugojio sam se petnaest kilograma. Pošto sam nekoliko puta propustio sastanke u birou za zapošljavanje zbog mamurluka, ili jednostavno zato što su mi dani bili jednoliki i dnevni ritam okrenut naglavačke, ukinuli su mi socijalnu pomoć i novac više nije pristizao. Doviđenja i zbogom. Bilo je to vreme noćnog programa na televiziji. Noćni program: ima nečeg posebnog s gledanjem televizije u noći radnog dana. Kada je sve tiho u stanu i bliži se tri sata, pa se program promeni s hokejaške utakmice na telešop, pa na američku seriju, jedan za drugim kanali nestaju i na ekranu se pojavljuje sivo komešanje. Čovek ode do prozora i pogleda fasade, većina prozora je tamna, tu žive zdravi zaposleni ljudi, leže i sanjaju dobrim i prirodnim snom radnog čoveka, ali na nekima još ima svetlosti, ne žutonarandžastog sjaja sveća, već svetlosti noćnog programa: hladni plavi sjaj aparata koji gori još od večere. Ili je to grozničavo treperenje porno-filma, porno-svetlost kako sam to nazivao, vidi se u ritmičnoj promeni svetla, sjaju boje puti koja pulsira iza zavese. Nisam se usuđivao da ugasim televizor pre nego što me pospanost omami, kako ta promena ne bi naglo uticala na čula, kako tišina koja će uslediti ne bi bila suviše iznenadna, jer sam već na ivici da zaspim.

Koverte s opomenama i reklamni leci gomilali su se u predsoblju. Dobre i prazne flaše gomilale su se u kesama kraj kuhinjskih vrata. Sudovi su se gomilali na kuhinjskom

stolu. Salo se gomilalo ispod kože. Sve se gomilalo i taložilo osim novca: blokirali su mi karticu, i kada je jednog dana trebalo da platim u *Kvikiju*, morao sad da vratim namirnice i odem. Pozajmljivao sam od prijatelja, Stenliju sam dugovao deset hiljada.

Ali jednog dana više se nije moglo. Punačak i mamuran, seo sam na gradski voz ka zapadu i izašao na stanici u Stentofteu. Pošao sam na razgovor za posao.

Pozajmio sam još pet hiljada od Stenlija kako bih platio kiriju, a on mi je zavrnuo ruku i naterao me da obećam da ću naći posao. Bilo kakav. Rekao sam da je to nemoguće jer je ekonomska kriza. Uzvratio je da se nešto uvek može naći, ako čovek nije izbirljiv: *Makdonalds, Seven eleven, ISS*. – Prijaće ti – iskezio se – moraš da izađeš iz te jame. Još me je i ujutru pozvao telefonom i probudio kako bi se uverio da sam ustao. Bunovnim, ogorčenim glasom otpevao sam *Prave prijatelje* Judla Birgea u slušalicu i spustio je. Ali ustao sam, obukao se i odvuкао na stanicu Dibelsbru. Trebalo je da radim kao pomoćnik invalidne osobe.

Nikada ranije nisam bio u Stentofteu, a kada sam izašao na stanicu, shvatio sam zašto. Da su Hijeronim Boš ili Brojgel živeli dve hiljade osme, ne bi slikali bludnice koje siluju kosturi ili muškarce koji se vrišteći grče u vrelom ulju Sataninog tiganja, vojske mrtvih koji nadiru i sve pustoši, ne, slikali bi beton Stentoftea.

Naravno da sam vozom tuda prolazio na putu do Jilanda. Video sam postmodernu strahotu od stanične zgrade iz kupea kada bi voz prošao, video sam skulpturu *Pijedestal radosti*, koja je stajala pred zgradom opštinske uprave, kako se uzdiže nad stanicom, ali nikada nisam sišao na peron. Zaputio sam

se ka pokretnom stepeništu i popeo do stanične hale. Tu je bilo nekoliko putnika na putu do posla, siromah je spavao na klupi, a grupica mladića stajala na vrhu pokretnih stepenica, pa nije bilo drugog izbora osim da se prođe tik pored njih. Nikome ništa nisu radili, samo su stajali, ali nekako su ipak uspevali da uliju strah prolaznicima. Jedan je bacio opušak iza mene. Drugi je glasno skupio pljuvačku i pljunuo na pod.

Napolju sam pogledao stranicu stare mape koju sam bio otepio i tutnuo u džep. Trebalo je da pođem desno. U suprotnom smeru od *Pijedestala radosti* koji se uzdizao poput svetionika i svojim veselim bojama isticao opštu turobnost, što je samo pogoršavalo čitav prizor.

Na uglu stanične zgrade nalazio se kineski restorančić. Davno je propao, prozorska okna bila su prefarbana belom bojom, ali je mršav pas ipak stajao ispred i lajao, kao da hoće unutra. Onda je stanica nestala i pojavilo se zemljište na kome još ništa nije bilo izgrađeno. Zamisao je verovatno bila da se ulaže u izgradnju stanova kada stanica bude gotova, ali nije ispalo tako. Iza polja se nalazio veliki put pun saobraćaja, preko puta zgrada dnevnog boravka neke institucije i fudbalski teren okružen visokom žičanom ogradom, a iza njega stambene zgrade. Tu je živeo Valdemar.

Kažu da se savršen lavirint sastoji od što većeg broja jednolikih delova, pa sam ubrzo počeo da lutam, zakasneo, među istovetnim sivim betonskim zgradama, gledajući brojeve nad crvenim i plavim vratima koji su se po svemu sudeći smenjivali potpuno nasumice. Stigao sam do igrališta pored kog mi se činilo da sam već prošao, ali primetio sam tragove paljenja vatre na toboganu, čega se nisam sećao. To je onda sigurno bilo drugo igralište. Na jednom mestu kuće su se

naglo razdvojile i napravile mesta za povećí travnjak. Prešao sam ga. Smrdeo je na pseći izmet. Prošlo je nekoliko minuta posle devet, i odlučio sam da se vratim kući ako kroz deset minuta ne pronađem broj 36 u zgradi 3A. Ali ipak nisam mogao da se odmah vratim kući, jer se, naravno, ispostavilo da se zgrada 3A nalazi na kraju travnjaka.

Valdemar je živeo u ulazu s leve strane. Kraj ulaza zdesna bile su spuštene žaluzine, ali video sam da je neko iza njih malčice pomerio jedan ugao kako bi bolje mogao da osmatra. Plastični kvadrat za zvonce delovao je mrtvo pri prvom pritisku, ali je posle malo čačkanja i petljanja brava počela da zuji, i ušao sam.

Dok sam čekao u hodniku, čuo sam Valdemara kako zvecka rezom i lancem iza vrata. Bio sam siguran da me sused posmatra kroz špijunku. Onda su se vrata otvorila.

Valdemar je bio nizak, ne toliko nizak da se nazove kepecom, ali dovoljno nizak da sam gledao u vazduh nad njegovom glavom kada je otvorio. Ali kada sam malo spustio pogled, pronašao sam mu lice: koža mu je bila vampirski bleđa, s kolonijom velikih bubuljica na čelu, oči zelene i uvećane parom vrlo debelih naočara s crnim okvirom. Kosa mu je sezala do ramena – na vrhu je bila ravna, ali kako se udaljavala od glave uvtala se u crne loknice. Razdeljak je podsećao na procep u zastoru kroz koji prosijava hladna svetlost. Izgledao je još niže zbog lošeg držanja, skoro da je bio grbavac. Rekao mi je da uđem.

Na stočić u dnevnoj sobi izneo je dve šoljice i termo-čajnik. Soba je bila neobično bezlična – nisam tip koji posvećuje pažnju tome da stvari imaju *ličnu* notu, ali ovde je sve bilo nekako neprijatno uređeno, izgledalo je kao čekaonica u bolnici.

– Skuvao sam nam kaficu – rekao je.

Seli smo za sto.

Valdemar mi je pričao o svojim bolestima i sindromima. Bio je pokretna enciklopedija retkih i neprijatnih boljki, falilo mu je milion stvari, i ja bih ubio da izbegnem svaku od njih. Setio sam se dokumentarne emisije koju sam gledao tokom jedne od mojih seansi s noćnim programom. Radilo se o ženi koju je šest puta udario grom. Ovde se radilo o istoj takvoj preteranosti.

Imao je bolest mišića zbog koje nije mogao mnogo da se kreće a da se ne umori, i srčanu manu zbog koje su ga lekari već dva puta sekli pokušavajući da ga izleče, mada na kraju nisu bili sigurni koliko će još godina njegovo srce izdržati. Lekari su zapravo smatrali da je neprirodno što je još živ. Kasnije sam pomislio da Valdemar sigurno poseduje natčovečansku fizičku čvrstinu i izdržljivost ako može da preživi samo jedan jedini dan sa svim tim bolestima s kojima ga je priroda opteretila. Drugi sindrom ga je omeo u rastu, ali pomislio sam da bi, da se to nije umešalo, on sigurno bio pravi div, dvometraš svakako, a da ga nije pogodila ta mišićna bolest, sigurno bi bio strahovito snažan, i da nije čitav život proveo u pustinji gluposti, mislim da ne bi bilo granica onoga što bi mogao da postigne, ali njegov život bio je lišen i najmanjeg tračka nadahnuća, a njegova svakodnevnica se svodila na navigaciju u predelima ljudske bezosećajnosti i starateljske snishodljivosti. Takođe je bio najistrajnija osoba koju sam upoznao, i mislim da je pre svega zbog te ogromne istrajnosti njegova krpa od srca nastavljala da kuca.

Valdemar inače nije mnogo govorio o svojim bolestima, kako sam kasnije saznao, ali verovatno je smatrao da to spada u opis mog radnog mesta. Verovatno je trebalo da budem svestan mogućnosti da će pasti mrtav dok sam na poslu.

Kretao se u električnim invalidskim kolicima, i bilo mu je teško da obavi i najmanju stvar u kući a da ga to potpuno ne smlavi. Zato mu je opština dala novac kako bi sam mogao da organizuje zapošljavanje pomoćnika koji bi dolazio trideset sedam sati nedeljno i pomagao mu u praktičnim stvarima. Njegov dosadašnji pomoćnik je dao otkaz, pa je zato morao da zaposli novog. Osim toga, ispričao je da ima dvadeset dve godine i da njegovi roditelji žive u zgradi na suprotnoj strani Stentoftea.

Pričao sam mu malo o sebi, mahom laži i poluistine.

Kasnije tog dana, kada sam se opet našao u stanu u Sidhavnenu, pozvao me je i rekao da sam dobio posao. Počinjem sutra. Spustio sam slušalicu i ostao da sedim zureći u prazno.

Uveče sam pozvao Saru. Još se nije javljala. Onda sam po prvi put posle mnogo vremena izašao u šetnju. Nadao sam se da će mi svež vazduh pomoći da zaspim. Bilo mi je muka od pomisli na Stentofte. Ali možda će biti drugačije kada proleće istinski nastupi – još je tek bio mart.

Kada sam sutradan stigao na prvi dan posla, Valdemar je rekao da treba da sredimo kupatilo, i na to je otišlo sat vremena. Valdemar je stajao na vratima i posmatrao me. Kada bi se umorio od stajanja, vraćao se u dnevnu sobu da se malo odmori. Zbog njegove sposobnosti da se bešumno pojavi na vratima, dešavalo se da prođe dosta vremena pre nego što shvatim da sam pod nadzorom.

Toalet je već bio čist, pa posao nije zahtevao mnogo truda. Kada sam završio, pomislio sam da je moglo da bude mnogo gore. Menjanje pelena ili tako nešto. Ovo je bila pesma. Onda smo sat vremena sedeli i zurili u prazno. Valdemar je to nazvao odmorom. Skuvao sam nam po šolju kafe. Nisam mogao da odredim kako treba da se ponašam. Koliko treba da preduzmem sam, a koliko da prepustim njemu. – Treba li još nešto da uradimo? – pitao sam kada je dokonost pomalo počela da me nervira.

– Ima još mnogo toga – rekao je Valdemar. Onda je ustao i otišao po blok žutih samolepivih ceduljica koji je stajao na kuhinjskom stolu. Ispostavilo se da je to jedna od njegovih navika: stalno je pisao podsetnike, kao da mora da misli na hiljadu stvari. Na jednom je stajalo: *kuka*.

Kuka je bila naš projekat za taj dan. U hodniku su stajale dve kuke, na jednu je Valdemar kačio aktuelnu jaknu – što je u tom trenutku bila zelena vindjakna – a pored je stajala identična kuka iznad koje je na daščici pisalo „pomoćnik“.

Valdemarova se otkačila, i ta oklembesena kuka bila je naša blagodet, ona je trebalo da nam omogući da preživimo dan.

– Voleo bih novu kuku – rekao je kada smo otišli u hodnik i pogledali kuke. Gornji šraf se izvukao iz zida i otpalo je nešto maltera. Sada je ležao na podu.

– Zašto ne bismo samo prišrafili staru? – pitao sam, idiot kakav sam bio.

Valdemar me je ignorisao, delovao je iznervirano.

– Kada je stara već propala, voleo bih novu. Izgleda da ćemo morati da odemo do *MegaMetropolisa*. Samo da se prvo okupam.

Valdemar se okupao. Posle je sasvim pobledeo i morao je da sedne da se malo odmori pre nego što izađemo.

– Možeš li da počistiš predsoblje? – pitao je.

– Ali ionako ćemo ga opet usvinjiti kad budemo kačili novu kuku – odgovorio sam. Još ništa nisam znao, bio mi je prvi dan.

– Metla je u ormaru – rekao je Valdemar.

Počistio sam malter. Koliko god da sam se trudio, ostajala je tanka linija koja nije htela u đubravnik, pa sam otišao u kuhinju i uzeo papirni ubrus, ovlažio ga pod slavinom i time pokupio malter. Kada sam zatvorio ormar pošto sam vratio metlu i đubravnik na mesto, otpalo je još maltera.

MegaMetropolis se nalazio malo dalje, gde autoput preseca Stentofte. Išli smo kroz grad. Valdemar se vozio u svojim električnim kolicima, a ja sam hodao kraj njega. Satelitske antene stajale su na terasama i sve gledale u istu sivu tačku na nebu. Debeli pokrivač od tamnih oblaka izgledao je kao da se naslanja na vrhove solitera. Kretali smo se

sistemom staza između zgrada, zatim prešli preko mostića iznad biciklističke staze i najzad prošli kroz tunel ispod puta po kom je tutnjao saobraćaj. Kada smo izašli iz tunela ugledali smo *MegaMetropolis*. Isprva sam potcenio njegovu veličinu: ispostavilo se da je kolosalan, i polako je još narastao dok smo prelazili prazna parkirališta – kao kada se čovek približava planini.

MegaMetropolis je imao četiri sprata s lokalima za zakup. Mnoge od prodavnica su ipak bile zatvorene. Bilo je jasno da je zlatno doba *MegaMetropolisa* prošlo. Odisao je atmosferom laganog odumiranja. Išli smo po tržnom centru i gledali izloge. U prizemlju je bila prodavnica alata, gde je Valdemar kupio dve kuke, pakovanje šrafova i nekoliko tiplova.

Izašli smo iz prodavnice. Kraj izlaza u uglu *MegaMetropolisa* bio je *Aldi*.

– Hajde da začas svratimo u *Aldi* – predložio je Valdemar – i vidimo ima li nečega na sniženju.

U tom trenutku, kada je Valdemar pomenuo svraćanje u *Aldi*, kao da me je grom udario. Godinu dana sam se nalazio u slobodnom padu. Ali prosto rečeno, bio je to kulturni šok. Naravno da sam kupovao u *Netu*. Ali *Neto* nije put bez povratka, *Neto* svi poznaju, tamo se naprosto odlazi da se jeftino pazari, ali *Aldi* je nešto drugo, otelotvorenje beznađežnosti: kobasice u frižiderima *Aldija* bile su svinjska creva punjena sivom masom beznađa i muke, šunka je bila tuga u šnitama, kasirka slika samoubistva.

Pre godinu dana sedeo sam u firmi za marketing, a sada sam s Valdemarom stajao u *Aldiju* među svetlećim zamrzivačima iz kojih se podiže ledena para. A i firma i *Aldi* proizvod su civilizacije na samrti kojoj je laž najviši ideal, i ja sam

prešao s jednog kraja na drugi. Bilo je zaprepašćujuće različito i zastrašujuće isto. Iznad jednog pulta visila je tabla sa srećnom kvočkom koja je raširila krila i u stripskom balončiću konstatovala: ko-ko-košta manje!

Jedna Azijka je punila kolica za kupovinu pilićima na sniženju. Para se uzdizala oko njih dok ih je vadila iz plastične posude.

– Da vidimo te piliće – rekao je Valdemar.

Starija žena s hodalicom uputila se kuda i mi. Njen psić bio je privezan za hodalicu. Hteo je da pođe na drugu stranu i skretao ju je s putanje, pa je stalno morala da ga vuče.

Valdemar je polako vozio kolica, ali sada je video šta se sprema i ubrzao malim upravljačem na rukohvatu kako bi stigao da uzme pile.

Azijka je spustila još jedno pile u kolica, a kada je krajičkom oka opazila da se i drugi približavaju, savila se nad frižiderom i uzela još tri u naručje.

Valdemar, ja i penzionerka stigli smo do frižidera u isto vreme. Više nije bilo pilića. Penzionerka je pogledala u prazan frižider kako bi pokazala da je zainteresovana za jedno od pilića koje je Azijka s kolicima još držala u naručju.

Ignorಿಸala nas je, bacila piliće u kolica i pošla.

– E, sad ima da vratiš te piliće! – povikao je neko. Bio je to debeo čovek u kožnoj jakni i trenerci, prilazio nam je iz odeljka s mlečnim proizvodima, gde je ostavio kolica. Hodao je razmetljivo, pa su mu se ruke njihale.

Azijka se pravila da ga ne primećuje i nastavila da gura kolica, ali se na kraju prolaza između dva dugačka frižidera pojavio radnik *Aldija* koji je uprkos tromom i ravnodušnom stavu ipak odlučio da se umeša. Stao je između frižidera, prečrio joj put i podigao četiri prsta.

–Četiri pileta po mušteriji – rekao je. – Ostalo vratite. Treba da potraju kad smo već stavili reklamu, inače ću ceo dan da slušam žalbe.

Tada je zaustavila svoja kolica.

–Vraćaj ih, odmah! – kazao je čovek s kožnom jaknom, razmetljivog hoda. – Nemoj da se praviš kao da ne razumeš šta govorimo.

Odstupila je od kolica i podigla ruke u gestu koji je pokazivao da se predaje, ali čovek se nije zaustavio. Prošao je pored psa koji je zalajao – zvuk nam je probio uši – a onda poleteo i ščepao čovekovu nogavicu. On je pokušao da nastavi vukući psa i hodalicu za sobom, izgubio ravnotežu i sapleo se, ali se zadržao na nogama još nekoliko koraka, rukama je pravio plivačke pokrete u vazduhu. Kada je počeo da pada, bio je dovoljno blizu kolica da zgrabi rukohvat. Zbog težine su se podigla na zadnjim točkovima i pošla unapred, i čovek se pružio koliko je dug, u luku, s vrhovima nožnih prstiju na podu i šakama na rukohvatu. Onda su se kolica sasvim uspravila i stala na zadnji deo, dok su prvo njegov stomak a onda i lice udarili u pod, pa je završio u ležećem položaju sa ispruženim rukama, dok su pilići popadali po njemu kao iz kiperu. Tokom tog pada nalik na jogu čuli smo kako mu krecka kičma. Ostao je da leži i tiho zastenjao kada su svi pilići prestali da se kotrljaju, a pod njim se raširila barica i trenerka mu se smočila: ispraznio je bešiku kao ubijena zver.

Pas je pritrčao, onjušio baricu, i vratio se vlasnici. Stigla je do hodalice koja joj se otrgla i upecala povodac rukohvatom štapa koji se nalazio u držaču.

Azijka je ostavila kolica i piliće i zaputila se ka izlazu, u odbrani odmahujući prema radniku koji je podigao ruke da

je zaustavi i rekao da ne može tek tako da šmugne, mada ju je na kraju ipak pustio.

Pet minuta kasnije našli smo se ispred *Aldija*, na malom plattou s veštačkom palmom. Pripadala je nekoj prodavnici s temom oaze. Tu je bila i velika plišana kamila. Verovatno je trebala da stoji, ali je ležala na boku. Neko je progoreo rupice na njenom krznu. Pomogao sam penzionerki da sedne na klupu; podigla je psa u krilo, hodolica je stajala pored. Valdemar je sedeo u svojim kolicima.

Govorila je. Verovatno od straha. Radilo se o pilićima.

– Mislila sam da će večeras biti piletine – kazala je, mehanički mazeći psa. – S peršunom i sosom i krompirićima.

Onda je napravila pauzu, prestala da mazi psa i rekla „salata od krastavca“. Nije pokušala da napravi rečenicu, reč je ostala sama, i izgovorila ju je kao da joj je poslednja.

– Pa dobro, možemo da se vratimo i uzmemo pile – predložio sam.

– Žuta ih je odnela – rekla je.

– Ali nije, otišla je.

– Da, s pilićima. Odnela je piliće, nema piletine večeras.

– Nije ih odnela. Samo u čitavoj zbrci nismo stigli da ih kupimo, ali još ih ima.

– Ne, odnela ih je.

– Ovo nema smisla. Valdemare, da uđem i uzmem dva prokleta pileta, ako nađem neka koja nisu upišana?

– Nema potrebe – kazao je Valdemar. Otkopčao je jaknu, i na stomaku su mu ležala dva ledena bela pileta koja su se pušila od hladnoće. Penzionerka ih je pogledala kao pokojnika koji se odjednom živ živcat pojavio pred njom.

Iz razgovora sam shvatio da ta žena živi u stanu pored Valdemarovog. Ona me je jutros posmatrala. Dobila je jedno pile i privremeno ga stavila u korpu hodalice. Valdemar i ja smo se pogledali i nasmejali. Bio je to prvi put da sam video Valdemara kako se smeje. Napeto smo čekali da onaj čovek izađe iz *Aldija* mokrih pantalona, hteli smo da ga ponovo vidimo. Onda se malo dalje na platou začula buka i vriska. Dotrčala je grupa dečaka. Sigurno su imali deset-jedanaest godina. Na glavi su nosili bele trake toalet-papira, a dvojica su imala plastične kalašnjikove koje su nosili u jednoj ruci i pucali uvis. – Džihad, džihad, Al Kaida džihad – vikali su, jureći kraj nas. Zadnji je u prolazu zgrabio pile iz korpe hodalice i podigao ga iznad glave kao trofej, pobedonosno zavijajući, pre nego što su pohrlili dalje kroz *MegaMetropolis* i nestali.

Valdemar je doslednu destruktivnost u Stentofteu primao s uzvišenim spokojem, ceo život ga je kalio, i nije ni trepnuo. Ja sam bio zgranut. Krajevi penzionerkinih usana su podrtavali, ali je Valdemar rekao da može uzeti njegovo pile, i spustio ga u korpu. Malo ga je ispravila, kao da se uveri da nije opsena.

– Hvala – kazala je.

– Da uđemo i kupimo još jedno pile? – pitao sam.

– Ne – odgovorio je Valdemar. – Idemo kući. Ima malo paste.

Kada smo se vratili u stan, Valdemar je izvadio kuke iz pakovanja i malo ih promatrao. Izvadio je tiplove i šrafove, i provukao jedan šraf kroz rupicu na kuki kako bi se uverio da odgovara.

– Umeš li ti s ovim stvarima? – pitao me je.

– Ne baš. Imaš li bušilicu?

– Bušilicu? Zar nam nije dovoljan šrafčiger? – Valdemar je otišao u hodnik, izvadio kutiju s alatom iz ormara i otvorio je. Pogledao sam u kutiju preko njegovog ramena. Bilo je nekoliko zvezdastih šrafčigera.

– Možemo da upotrebimo te šrafčigere, ali mislim da neće biti dovoljno. Ako samo zašrafimo kuke u stare rupe, neće držati. Moramo da izbušimo nove.

– I siguran si da nam treba bušilica?

– Da, inače neće držati.

– Imaš li bušilicu kod kuće?

– Nemam.

– Sačekaj malo.

Valdemar je izvadio mobilni telefon iz džepa i pozvao.

– Ja sam – rekao je. – Imate li bušilicu?... Mogu li da svratim da je pozajmim?... Pa da, danas nam treba.

Pretpostavio sam da razgovara s roditeljima. Činilo se da ne žele da dođe, ali ipak su popustili. Valdemar je rekao da stižemo za sat vremena.

Ako ništa, makar ću se malo prošetati, pomislio sam na putu do Valdemarovih roditelja. Ispostaviće se da su tipični stanovnici Stentoftea: u Stentofteu je invalidska penzija najviše postignuće. U Stentofteu je opština instanca koja ispunjava najveći deo života, i prema njoj se čovek odnosi kao adolescent prema roditeljima. Opština je u isto vreme i veliki zlikovac i veliki staratelj. Ljudi se drže slike opštine kao neprijatelja protiv koga se treba boriti, bez obzira na to što im je ta ista opština jedini izvor prihoda. U Stentofteu je svako stručnjak za socijalnu pomoć i državne uredbe. Mislio sam da znam šta se može odbiti od poreza, ali moje znanje nije

bilo ništa u poređenju s tim koliko se stanovnici Stentoftea razumeju u socijalna davanja.

Valdemar je parkirao kolica u hodniku i liftom smo otišli do četvrtog sprata. Vrata su bila odškrinuta. Valdemarovi roditelji sedeli su na sofa ispred televizora. Majka je bila usred proizvodnje cigareta, imala je mašinicu, kutiju s filterima i kesicu duvana pred sobom, i umela je da pravi cigarete a da ne skrene pogled s ekrana.

– Jesi li se žalio? – pitala je kada smo ušli u dnevnu sobu.

Radilo se o tome da je Valdemar trebalo da se požali na službenika koji je bez njegovog saglasja od apoteke uzeo informacije o njegovim troškovima za lekove. Malo su razgovarali o tome i ispostavilo se da se Valdemar nije žalio.

– Zvali su iz opštine i izvinili se – kazao je.

– Ma žali se, pobogu – rekla je majka i izvadila još jednu cigaretu iz mašine. – Treba da znaju da ne smeju da rade šta hoće.

Mislio sam da bi trebalo da se predstavim, ali ponašali su se kao da nisam tu. Otac je okončao razgovor rečima da su ti iz opštine strogi. Mislím da je to delimično bilo upućeno meni, iako me nije pogledao. Čisto da mi bude jasno ko je tu strog. Onda je kazao da je bušilica na stočiću u hodniku.

Valdemaru je na kraju bilo stavljeno na znanje da opština treba da plati kuku za moju jaknu, i potom smo se ponovo našli napolju.

Dok smo stajali u hodniku i postavljali kuke, osetili smo da nešto gori. Pregledali smo stan da vidimo da li negde tinja, ali tek kada je Valdemar otvorio vrata, postalo je jasno da dolazi spolja. Mirisalo je na zagorelu hranu.

– Dolazi iz stana one starice – rekao sam, kleknuo i otvorio njena vratanca za poštu. Izašao je dim od kog sam se nakašljao. Pozvonio sam na vrata i pokucao, ali nije bilo odgovora.

– Moraću da uđem da sednem – kazao je Valdemar.

– Okej, ja idem da pogledam kroz prozor.

Prozor koji je gledao na predsoblje bio je odškrinut, stan iza stakla zadimljen. Uzeo sam grančicu sa zemlje i pomoću nje podigao rezu, otvorio prozor i popeo se unutra.

– Ej – viknuo sam, ali niko nije odgovorio. U dnevnoj sobi je grmeo televizor, ali prvo sam otišao u kuhinju, odakle se činilo da dolazi dim. Rerna je bila odškrinuta, uključena na najjače, a sasvim pocrnelo pile dimilo se i kiptelo ispod užarenog grejača. Isključio sam rernu i uključio aspirator. Kada sam se okrenuo, gledao me je pas koji je preturio onog debelog čoveka u *Aldiju*. Pošao je za mnom u dnevnu sobu.

Čuperak sive kose virio je iznad naslona maslinastozelene fotelje pred televizorom. Obišao sam je. Tu je sedela, glave nagnute na stranu i sklopljenih očiju. Otegla je papke, prvo sam pomislio, toliko je delovala mirno, ali samo je spavala, zenice su joj se pomerale pod kapcima, sanjala je. Stajao sam sa psom u dimu zagorele piletine i posmatrao je, pitajući se šta da uradim. Plašio sam se da će se prepasti ako je probudim.

Daljinski upravljač je ležao na rukohvatu, uzeo sam ga i smanjio zvuk. Kada se televizor stišao, otvorila je oči.

– Holgere – rekla je – divno sam sanjala.

– Ja nisam Holger.

U pokušaju da delujem što bezazlenije, seo sam na stolicu.

– Došao sam iz komšiluka. Pile vam je izgorelo.

– Pile!

Ustala je iz fotelje.

– Uf, kakav dim.

Zajedno smo otišli u kuhinju. Nije morala mnogo da se sagne da bi videla pocrnelo pile.

– Sad samo može da se baci. Ne razumem.

Uzela je dve krpe, izvadila rešetku s piletom i stavila je na šporet.

– Htela sam da pri kraju pojačam vatru, da bi kožica bila hrskava, ali izgleda da mu se to nije dopalo.

Pozdravio sam je i izašao. Valdemar se odmarao u dnevnoj sobi. Slošilo mu se od hodanja po stanu u potrazi za izvorom mirisa paljevine. Kada sam mu ispričao o ženi koja je spalila u dimu izgorelog pileta, slegnuo je ramenima i šištao se nasmejao pognuvši glavu; morao je još više da savije leđa kako bi mogao da diše.

Valdemar je pitao da li bih ručao s njim pre nego što odem kući. Pošto kod kuće nisam imao šta da radim, pristao sam.

– Ima bolonjeze sosa u zamrzivaču – kazao je. – Da li bi ga stavio u mikrotalasnu da se odmrzne? Ja bih još malo posedeo.

U zamrzivaču je bilo mnoštvo kesa. Sve su sadržale nešto smeđe. Izvadio sam jednu i otišao da je pokažem Valdemaru.

– Je li ovo?

– Aha – odgovorio je.

Stavio sam vodu za pastu čim se sos našao u mikrotalasnoj rerni.

– Ej, Valdemare – pozvao sam.

– Da? – javio se iz dnevne sobe.

– Palo mi je na pamet da je ručak tvoje komšinice sada kremiran.

– Kremiran?

– Hoću da kažem da je izgoreo. Kremiranje je spaljivanje leša. To ja tako ponekad koristim neobične reči.

– Aha, okej.

– Ali pomislio sam da je možemo pozvati da nam se pridruži.

Valdemar nije odgovorio. Isprva sam pomislio da sam prešao granicu. Ne znam zašto mi je bilo žao što će ostati sama, ionako se navikla da je tako svake večeri. Možda zbog apsurdna u tome što mi je posao da opslužujem osobu kojoj to uopšte nije potrebno, dok bi njoj sigurno značila pomoć. Onda se pojavio na vratima.

– Zašto da ne – rekao je.

Postavili smo za troje i zajedno otišli da je pozovemo. Morali smo da zvonimo pet minuta pre nego što se nešto desilo. Ispostavilo se da se zove Marta, opet je, iako smo se predstavili, mislila da sam ja taj neki Holger, i pošla je za nama kod Valdemara ne postavljajući pitanja. Izvukao sam joj stolicu i sela je. Baš lepo, ponovila je nekoliko puta.

Mučila se sa špagetama. Valdemar ju je savetovao.

– Treba da ih namotate na viljušku, ovako.

Pogledala ga je i nasmešila se.

– Da, migolje se, bezobraznice...

Pokušala je da okrene viljušku kako joj je Valdemar pokazao, ali nikako da sasvim uspe. Povremeno se pomagala prstima.

Još nekoliko puta me je nazvala Holgerom, svaki put sam odgovorio da nisam Holger, i svaki put nas je to samo vraćalo na početak.

Nastavili smo da jedemo u tišini. Escajg je zveckao o tanjire. S vremena na vreme neko bi se nakašljao. Marta je ispuštala neke čudne zvuke sisanja. Prvo sam mislio da usisava špagete, ali taj zvuk je verovatno nastajao kada je pokušavala da bolje priljubi protezu uz gornju vilicu.

Ignorivali smo je da bi mogla da se muči na miru. Ali posle nekoliko minuta je počela da krklja, i kada sam podigao pogled, sedela je zabačene glave i razrogačenih očiju pokušavajući da guta.

–Marta? –kazao sam. –Marta?

–Ne može da diše –rekao je Valdemar u trenutku kada sam ustao.

Pokušao sam da je potapšem po leđima i uhvatim oko struka i stegnem, ali nastavila je da uzalud vapi za vazduhom. Nisam se usudio da jače pritisnem, delovala je toliko slabašno i krhko. Otvorila je kraj usana, pogledao sam unutra i ugledao nešto, zabio joj tri prsta u usta, uhvatio svežanj slepljenih špageta i izvadio ga iz grla. Dugim udahom je usisala vazduh, dok sam ja prstima držao rezance i pokazao ih Valdemaru. Prešao je sa zabrinutosti na dečački osmeh i podigao palac.

Nešto kasnije prošao sam kroz Stentofte do stanice, proživio nemu pretnju nasumičnog nasilja prilikom čekanja na peronu i istrpeo put vozom u sve većoj tami. Stakla u kupeu pretvorila su se u ogledala. Udaljavali smo se od svetla kao u ronilačkom zvonu.

Kada sam se vratio kući, osetio sam da stan smrdi i shvatio koliko je prljav. Sve je bilo u neredu, ali radni dan mi je dao novu energiju, što je jedan od paradoksa rada, pokrenuo sam se, makar malo, pa sam sredio dnevnu sobu i sneo đubre,

zatim se istuširao, legao u krevet i zaspao dobrim i čvrstim snom radnog čoveka.

Da, živnuo sam. Pomoglo je samo to što sam izašao iz stana i imao čime da se bavim, nije mi bilo teško da sutradan ustanem iz kreveta. Iscedio sam mnogo kolgejt paste na četkicu i oprao zube s usiljenim entuzijazmom.

Pomisao da je sve to privremeno takođe je olakšala celu stvar. A, kao što je rečeno, bilo je nečega i u Valdemaru. Svidelo mi se kako je u *Aldiju* sakrio piliće ispod jakne. U stvari, nisam bio siguran šta mi se baš to svidelo, ali nešto jeste. Razmišljao sam o njemu, kako odoleva u svom stanu u Stentofteu. Bio je čovek pod opsadom. Okružen idiotima, napadnut bolestima. Bio je usamljen, najusamljenija osoba koju sam ikada upoznao. A to je još jedan paradoks, jer ga je celog života neko pazio. Od samog njegovog rođenja porodica je imala pomoćnike. Kada je bio mali, spavao je s raznim mašinama koje su pumpale i usisavale, na različite načine ga održavajući u životu, a tu su bili i ljudi čiji je posao da motre na te mašine dok on spava, a i posle, kada je zbog svoje ogromne istrajnosti i uprkos upozorenjima lekara tvrdoglavo odbijao da koristi ikakve mašine dok spava, ipak je uvek imao nekoga ko dolazi svaki dan – trideset sedam sati nedeljno šetao sam mu se po stanu, što on nije dovodio u pitanje, takav mu je život, nema prijatelja, ima pomoćnika. Za mene je bila misterija kako je to moguće, ali kasnije sam shvatio da je Valdemar na papiru bio mnogo bolesniji nego u stvarnosti. Zapravo, hoću da kažem sledeće: bio je baš toliko bolestan u stvarnosti koliko i na papiru, bolestan koliko iko može biti, toliko bolestan da mi zdravi to ne možemo ni pojmiti, ali je zbog pomenute gotovo nadljudske čvrstine mogao više nego što bi na osnovu svih njegovih bolesti iko i pomislio da je moguće,

a pored ostalog sam i zato uglavnom bio sasvim suvišan kao pomoćnik, i zato pogrešno kažem da je manje bolestan u stvarnosti nego na papiru. Ali Valdemar se navikao na pomoćnike, mislim da nije ni razmotrio mogućnost da bi moglo biti drugačije. Kako bi sve to vreme provodio sam? A i plaća me opština, te zato ne treba štedeti moje vreme, bila bi loša strategija vratiti nešto opštini.